**DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2026.50.10**
**УДК 376-056.262:373.2/.3(73)**

***Сасіна І. О.***
*кандидат психологічних наук, доцент*
*Український державний університет імені Михайла Драгоманова*
***ORCID:*** *https://orcid.org/0000-0001-8046-5083*

## ДОСВІД США У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

У статті проаналізовано досвід США у забезпеченні наступності дошкільної і початкової освіти дітей з порушеннями зору. Метою дослідження було визначення нормативних і педагогічних положень, які характеризують послідовність спеціальної підтримки та можуть бути враховані в українській практиці. Джерельну основу становили IDEA, 34 C.F.R. Parts 300 і 303, роз'яснення Office of Special Education Programs, рекомендації Division for Early Childhood, American Academy of Ophthalmology та сучасні дослідження з раннього втручання, оцінювання зорового функціонування, орієнтування у просторі та мобільності. Уточнено відмінність між переходом від Part C до дошкільної спеціальної освіти за Part B IDEA та подальшим навчанням у межах Part B. Встановлено значення індивідуального оцінювання, IEP, Expanded Core Curriculum, асистивних технологій, функціонального використання зору, просторового орієнтування й підготовки до читання та письма. Обґрунтовано доцільність використання результатів оцінювання у дошкільному періоді для визначення умов початкового навчання та послідовного розвитку сформованих способів отримання інформації, орієнтування у просторі і самостійної діяльності з урахуванням функціональних можливостей і освітніх потреб дитини.

***Ключові слова:*** порушення зору, інклюзивна освіта, спеціальна освіта, раннє втручання, орієнтування у просторі та мобільність, асистивні технології, досвід США.

***Iryna Sasina***

## THE U.S. EXPERIENCE IN ENSURING CONTINUITY BETWEEN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION FOR CHILDREN WITH VISUAL IMPAIRMENTS

The article analyses the U.S. experience in ensuring continuity between preschool and primary education for children with visual impairments. The study aimed to identify regulatory and pedagogical provisions that characterize the continuity of special educational support and may be considered in Ukrainian practice. The source base included the Individuals with Disabilities Education Act (IDEA), 34 C.F.R. Parts 300 and 303, guidance from the Office of Special Education Programs, recommendations of the Division for Early Childhood, clinical and rehabilitation guidance of the American Academy of Ophthalmology, and current studies on early intervention, assessment of visual functioning, orientation and mobility, and education of children with visual impairments. The analysis distinguishes the federally regulated transition from Part C early intervention to preschool special education under Part B IDEA from subsequent education within Part B when a child enters primary school. The study establishes the importance of comprehensive and individualized evaluation, the Individualized Education Program, the Expanded Core Curriculum, assistive technologies, functional use of vision, spatial independence, and preparation for reading and writing. Particular attention is given to the continuity of effective ways of accessing and processing information, using vision and other sensory channels, orienting and moving in space, and performing educational tasks

independently. The findings substantiate the use of preschool assessment results for determining the conditions of primary education, selecting appropriate formats and means of presenting educational information, planning the use of Braille and assistive technologies, and ensuring the further development of skills formed during preschool education. The U.S. experience is interpreted not as a model for direct transfer, but as a source of provisions that can be adapted to Ukrainian educational conditions with regard to the child's functional abilities and educational needs. This approach allows continuity to be understood as progressive development rather than mechanical preservation of previously established support practices alone.

***Keywords:*** visual impairments, inclusive education, special education, early intervention, orientation and mobility, assistive technologies, U.S. experience.

**Постановка проблеми.** Оновлення нормативно-правової бази дошкільної освіти України посилює значення наступності між рівнями освіти. Закон України «Про дошкільну освіту» визначає організаційні засади функціонування дошкільної освіти, а чинний Порядок організації інклюзивного навчання конкретизує механізми підтримки дітей з особливими освітніми потребами [4; 7]. У перехідний період нормативне забезпечення змісту дошкільної освіти представлене Базовим компонентом дошкільної освіти 2021 р. [5] і Державним стандартом дошкільної освіти, затвердженим у 2025 р., що набере чинності 1 вересня 2027 р. [6]. За таких умов особливого значення набуває узгодження педагогічних рішень у сфері дошкільної освіти з вимогами наступного етапу навчання дитини.

Порушення зору можуть ускладнювати формування зорових і просторових уявлень, предметно-практичного досвіду, соціальної взаємодії, самостійного пересування, темпу виконання завдань і підготовки до читання та письма [1; 3; 8; 10]. Тому під час переходу до навчання у початковій школі важливо враховувати не лише освітні досягнення, а й те, як дитина використовує зір, тактильне та слухове сприймання, орієнтується у просторі, працює з друкованими або рельєфно-крапковими матеріалами та користується асистивними технологіями.

Досвід США є показовим через нормативну деталізацію раннього переходу між системами підтримки. IDEA та федеральні правила регламентують перехід від раннього втручання за Part C до дошкільної спеціальної освіти за Part B, установлюючи вимоги до IFSP, перехідного плану, участі сім'ї та своєчасного розроблення IEP [11; 14; 18]. Для аналізу наступності дошкільної і початкової освіти важливо розмежувати ці процеси: спеціально регламентований федеральний перехід стосується Part C → Part B preschool, тоді як подальше навчання дитини відбувається вже в межах Part B і спирається на чинну IEP, результати оцінювання та визначені умови освітньої участі [11; 14].

**Аналіз літературних джерел.** У вітчизняних дослідженнях висвітлено окремі питання, безпосередньо пов'язані з підготовкою дітей дошкільного віку з порушеннями зору до подальшого навчання. Т.М. Костенко та К.С. Довгопола дослідили використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми раннього і дошкільного віку та їхніми сім'ями [2]. О.М. Легкий і С.В. Кондратенко розкрили значення соціального досвіду й психолого-педагогічної підтримки дошкільників з порушеннями зору [3]. У дослідженні Т.О. Семенишеної обґрунтовано зміст формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку зі зниженим зором до навчання в школі [9].

Сучасні праці конкретизують зорово-перцептивний компонент цієї готовності. О.В. Андрощук, О.В. Гордійко, Т.О. Купріянова та Ю.В. Ляшенко-Лебединська охарактеризували розрізнення сенсорних ознак, якість зорових образів, просторове сприймання, перцептивні дії та використання сенсорних еталонів у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями зору [1]. І.О. Сасіна та І.Ю. Бобень запропонували функціонально-перцептивний підхід, за якого оцінюють не лише правильність виконання завдання, а й темп, стійкість, самостійність, характер допомоги та перенесення сформованого способу дії в нові умови [8]. Ці положення дають підстави використовувати

результати оцінювання у дошкільному віці як вихідні дані для організації навчання у початковій школі.

У міжнародних дослідженнях M.S. Ely і M.M. Ostrosky систематизували сімейно орієнтовані підходи, організацію допомоги у звичних для дитини умовах, навчання дорослих і командну взаємодію як ключові положення супроводу дітей раннього віку з порушеннями зору [13]. T.A. Wild, T.S. Herzberg і M.A.C. Hicks показали, що порушення звичного надання ранніх послуг впливає і на підготовку переходу до дошкільної освіти [20]. J.T. Kaiser і T.S. Herzberg обґрунтували необхідність оцінювати орієнтування у просторі та мобільність у природних умовах з урахуванням актуальних і майбутніх потреб у пересуванні [16]. Клініко-реабілітаційні настанови American Academy of Ophthalmology визначають раннє направлення, оцінювання зорових функцій, функціонального використання зору та міждисциплінарну взаємодію як важливі умови допомоги дитині [15]. Спеціальний зміст навчання систематизовано в Expanded Core Curriculum [10; 17].

Отже, джерельна база достатньо повно представляє раннє втручання, оцінювання зорового функціонування, орієнтування у просторі та мобільність, спеціальний зміст навчання і перехід від Part C до Part B. Разом з тим незначна кількість досліджень присвячена тому, як результати оцінювання у дошкільному віці та сформовані способи отримання інформації мають продовжуватися в умовах початкової школи. Саме цей аспект становить предмет подальшого аналізу.

**Мета статті** полягає у визначенні організаційних і педагогічних положень досвіду США, які характеризують наступність освітньо-реабілітаційної підтримки дітей з порушеннями зору та можуть бути враховані під час узгодження дошкільної і початкової освіти в Україні.

**Матеріали і методи.** Дослідження має теоретико-аналітичний характер. Проаналізовано IDEA, 34 C.F.R. Parts 300 і 303, роз'яснення Office of Special Education Programs, показники Part B для дошкільних програм, рекомендації Division for Early Childhood, настанови American Academy of Ophthalmology, дослідження з раннього втручання, Expanded Core Curriculum, орієнтування у просторі та мобільності, а також чинні нормативні акти України і сучасні українські дослідження. Використано аналіз нормативних джерел, зіставлення, систематизацію та наукове узагальнення.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У США рання підтримка дітей з інвалідністю та їхніх сімей регулюється Part C IDEA. Основним індивідуальним документом є *Individualized Family Service Plan* (IFSP) – індивідуальний сімейний план послуг. Він містить відомості про актуальний розвиток дитини, ресурси й пріоритети сім'ї, вимірювані результати, конкретні послуги, їх частоту, інтенсивність, тривалість і місце надання, координатора послуг та заходи переходу [11; 14].

Для дітей з порушеннями зору федеральне визначення *vision services* охоплює оцінювання зорового функціонування, направлення до медичних та інших фахівців, формування комунікативних навичок, орієнтування у просторі та мобільність у різних середовищах, зорове тренування та розвиток зорово-моторних умінь [10, § 303.13]. Отже, рання підтримка не може обмежуватися офтальмологічним висновком. Психолого-педагогічне оцінювання має встановити, як дитина використовує зір у реальній діяльності, поєднує зорову інформацію з дотиковою та слуховою, обстежує предмети й орієнтується у знайомому середовищі.

Це положення узгоджується з настановами American Academy of Ophthalmology. Для дітей із двобічними порушеннями зору рекомендовано раннє направлення до програм підтримки, оцінювання зорових функцій з урахуванням віку та функціонального використання зору, а також залучення фахівців з відповідними компетентностями [15]. Оцінювання може охоплювати гостроту й поле зору, окорухові функції, контрастну чутливість, роботу на близькій відстані та виконання зорових завдань. Поєднання клінічних показників із педагогічним спостереженням дає змогу визначити умови, за яких дитина найефективніше використовує зорову інформацію.

Важливим організаційним механізмом раннього супроводу є міждисциплінарна координація послуг, яка забезпечує узгодження медичних рекомендацій, спеціально-педагогічної підтримки та повсякденної діяльності дитини. У ранньому віці до команди можуть залучатися офтальмолог, учитель учнів з порушеннями зору, фахівець з орієнтування у просторі та мобільності, ерготерапевт, фізичний терапевт, логопед, психолог та інші фахівці відповідно до індивідуальних потреб [13; 15]. Спеціалізоване навчання має закріплюватися у звичних освітніх і побутових ситуаціях, а не залишатися ізольованим від повсякденної діяльності [10; 13].

У США окремо врегульовано перехід дитини від раннього втручання за Part C до дошкільної спеціальної освіти за Part B IDEA. Якщо дитина наближається до трирічного віку і може відповідати встановленим критеріям Part B, до її IFSP завчасно включають заходи, необхідні для переходу. Вони мають бути визначені щонайменше за 90 днів до третього дня народження, а за згодою сторін – не більш як за дев'ять місяців до цієї дати. За згодою сім'ї проводиться конференція з планування переходу за участю представників Part C, сім'ї та місцевого освітнього агентства (local educational agency, LEA) [10, § 303.209; 18]. Якщо дитина відповідає встановленим критеріям Part B, до досягнення трирічного віку для неї має бути розроблена й уведена в дію індивідуальна освітня програма (*Individualized Education Program, IEP*) або, у передбачених федеральними правилами випадках, IFSP (*Individualized Family Service Plan*), що виконує функцію IEP [10, § 300.124; 18].

Визначені федеральними правилами терміни стосуються переходу від раннього втручання до дошкільної спеціальної освіти, а не вступу дитини до початкової школи. Після переходу до Part B дитина продовжує отримувати спеціальну освіту в межах цієї частини IDEA. Основним документом стає IEP, у якій визначають актуальні академічні та функціональні показники, річні цілі, спеціальну освіту, супутні послуги, необхідні засоби та підтримку персоналу. IEP переглядається й уточнюється відповідно до освітніх потреб дитини [11, §§ 300.320–300.324]. У настановах American Academy of Ophthalmology також зазначено, що дошкільні програми можуть сприяти підготовці IEP під час переходу дитини до початкової школи [15]. Зміст спеціальної освіти за Part B визначається на основі повного та індивідуального оцінювання. Федеральні правила вимагають використовувати різні інструменти і джерела інформації та не допускають прийняття рішення щодо освітніх потреб і програми дитини лише за результатами одного тесту [11, § 300.304]. Для дитини дошкільного віку з порушенням зору важливо встановити, як вона використовує зорове сприймання в ігровій та освітній діяльності.

Результати дошкільної спеціальної освіти за Part B оцінюються, зокрема, за федеральним показником Indicator 7. Для дітей віком 3–5 років з IEP він охоплює три групи результатів: соціально-емоційний розвиток; набуття й використання знань і вмінь, включно з мовленням, комунікацією та ранньою грамотністю; здатність використовувати відповідні способи поведінки для задоволення власних потреб [19]. Для дітей з порушеннями зору ці результати доцільно конкретизувати через їхню участь у повсякденній освітній діяльності: здатність отримувати інформацію доступним способом, самостійно пересуватися у знайомому середовищі, виконувати послідовність дій, взаємодіяти з іншими та звертатися по уточнення або допомогу.

Зміст спеціальної підтримки дітей з порушеннями зору конкретизує Expanded Core Curriculum – розширений базовий зміст навчання дітей і молоді з порушеннями зору. Він охоплює компенсаторні способи отримання інформації, сенсорну ефективність, асистивні технології, орієнтування у просторі та мобільність, навички повсякденного життя, соціальну взаємодію, рекреацію й дозвілля, ознайомлення зі світом професій та уміння висловлювати власні потреби й робити вибір [10; 17]. У дошкільному віці ці компоненти мають формуватися у звичних видах діяльності дитини – грі, самообслуговуванні, прогулянках, спільному читанні, виконанні доручень, взаємодії з однолітками та пересуванні разом із групою. Така організація створює підґрунтя для подальшого

використання сформованих умінь у складніших умовах початкового навчання.

Особливого значення під час переходу до школи набуває орієнтування у просторі та мобільність. У дошкільному віці дитина опановує уявлення про власне тіло, напрями й просторові відношення, вчиться використовувати звукові, тактильні та зорові орієнтири, безпечно пересуватися у знайомому середовищі. J.T. Kaiser і T.S. Herzberg зазначають, що під час оцінювання дітей до п'яти років основна увага здебільшого зосереджується на безпеці, безпосередніх потребах і пересуванні у звичних умовах, однак оцінювання має враховувати також майбутні потреби дитини у самостійному переміщенні [16]. З початком навчання у школі кількість маршрутів і просторових завдань збільшується, тому сформовані раніше способи орієнтування мають не відтворюватися без змін, а послідовно розвиватися відповідно до нових вимог.

Не менш важливою є наступність у підготовці до читання, письма та використання цифрових матеріалів. Для дітей зі зниженим зором необхідно визначати оптимальну робочу відстань, параметри друкованого тексту, контраст, положення матеріалу та доцільність застосування електронного збільшення. Для дітей, які використовуватимуть шрифт Брайля, у дошкільному віці важливими є дворучне тактильне обстеження, простежування рядка, розрізнення рельєфних ознак і раннє ознайомлення з призначенням рельєфно-крапкової системи Брайля [10; 15]. На початковому рівні ці вміння мають послідовно розвиватися в процесі систематичного навчання читання й письма. У рекомендаціях American Academy of Ophthalmology також розглядається learning media assessment, що дає змогу визначати доцільність використання друкованих матеріалів, шрифту Брайля або їх поєднання, а електронні збільшувальні засоби та цифрові пристрої визначаються як засоби підтримки освітньої діяльності [15]. Отже, під час переходу до школи важливо зберегти не конкретний формат матеріалу як такий, а ефективний для дитини спосіб отримання й опрацювання інформації.

Реалізація зазначених положень у повсякденній освітній діяльності залежить від узгодженої роботи педагога, сім'ї та фахівців спеціальної освіти. DEC Recommended Practices об'єднують оцінювання, організацію середовища, взаємодію із сім'єю, навчання, командну співпрацю та підготовку переходу як взаємопов'язані практики раннього втручання і дошкільної спеціальної освіти [12]. У роботі з дитиною з порушенням зору педагогові важливо спостерігати за функціональним використанням зору у звичних видах діяльності, добирати відповідний спосіб подання матеріалу, словесно описувати суттєву візуальну інформацію, створювати можливості для тактильного обстеження та підтримувати самостійне пересування [10; 15]. Рекомендації спеціалізованих фахівців при цьому мають реалізовуватися не лише під час окремих занять, а й у повсякденній діяльності дитини.

Педагогічне спостереження доцільно фіксувати за конкретними показниками. Значення мають робоча відстань, точність виконання завдань за різного освітлення й контрасту, особливості зорового пошуку, потреба в допомозі, ознаки зорової втоми, використання просторових орієнтирів та зміни самостійності після адаптації матеріалу або середовища. Такий підхід узгоджується з функціонально-перцептивним оцінюванням, за якого враховуються не лише правильність виконання завдання, а й швидкість, стійкість, самостійність, характер допомоги та здатність переносити сформовані способи дії в нові умови [8]. Отримані відомості можуть бути використані для визначення умов, необхідних дитині на початковому рівні освіти.

Таким чином, результати проведеного аналізу дають підстави розглядати наступність дошкільної і початкової освіти дітей з порушеннями зору як послідовний розвиток уже сформованих способів отримання інформації, використання зору, орієнтування у просторі, читання і письма та самостійного виконання освітніх завдань. Результати дошкільного оцінювання мають бути враховані під час визначення способів подання навчальної інформації, параметрів зорового матеріалу, потреби у використанні шрифту Брайля й асистивних технологій, організації просторового середовища та

необхідного обсягу допомоги. Це дає змогу відрізняти труднощі, зумовлені невідповідністю освітніх умов функціональним можливостям дитини, від труднощів, пов'язаних безпосередньо з опануванням навчальної діяльності [1; 8; 10; 15; 16].

**Висновки.** Аналіз американського досвіду дає підстави розглядати наступність освіти дітей з порушеннями зору як поєднання нормативно врегульованого переходу від раннього втручання за Part C до дошкільної спеціальної освіти за Part B IDEA та подальшого продовження спеціальної підтримки в межах Part B відповідно до актуальних освітніх і функціональних потреб дитини. На дошкільному етапі особливого значення набувають раннє виявлення цих потреб, повне та індивідуальне оцінювання, визначення цілей і необхідної підтримки, участь сім'ї, міждисциплінарна взаємодія та включення сформованих навичок у повсякденну діяльність. Перехід до початкового рівня освіти, своєю чергою, потребує врахування вже сформованих способів отримання інформації, орієнтування у просторі, читання і письма, використання асистивних технологій та самостійного виконання освітніх завдань.

Для дітей з порушеннями зору наступність має ґрунтуватися не лише на відомостях про стан зору чи загальні результати розвитку, а передусім на інформації про фактичне функціонування дитини в освітній діяльності. Важливими є дані про особливості використання зору, робочу відстань, оптимальні параметри освітлення й контрасту, ефективний спосіб подання навчального матеріалу, використання тактильного та слухового сприймання, сформовані просторові навички, потребу навчання шрифтом Брайля та асистивних технологіях. Урахування цих відомостей дає змогу завчасно визначити умови, необхідні для продовження навчання, та уникнути ситуацій, коли труднощі, зумовлені невідповідністю освітнього середовища функціональним можливостям дитини, помилково пов'язуються з недостатньою готовністю до навчання.

Проведений аналіз також засвідчив, що наступність не означає незмінного перенесення дошкільних способів підтримки до початкової школи. Сформовані в дошкільному віці способи орієнтування у просторі, отримання інформації, використання зору, тактильного обстеження, читання, письма та роботи з цифровими матеріалами мають послідовно розвиватися відповідно до нових освітніх програм. Тому результати оцінювання у дошкільному віці доцільно використовувати не лише для характеристики актуального стану дитини, а й для визначення умов, за яких вона зможе результативно й самостійно діяти на початковому рівні освіти.

Для української системи освіти доцільним є посилення саме такої функціональної наступності. Це передбачає використання результатів дошкільного психолого-педагогічного оцінювання під час організації початкового навчання; узгодження способів подання інформації та використання навчальних матеріалів; продовження розвитку орієнтування у просторі та мобільності; своєчасне визначення потреби у шрифті Брайля, збільшенні й асистивних технологіях; урахування зорового навантаження та умов роботи з друкованими і цифровими матеріалами; взаємодію педагогів, сім'ї та спеціалізованих фахівців. Застосування окремих положень досвіду США при цьому не передбачає прямого відтворення його нормативних механізмів, а потребує їх співвіднесення з чинною організацією дошкільної та початкової освіти України.

**Перспективи подальших досліджень.** Подальшого вивчення потребує визначення показників функціональної готовності дитини з порушенням зору до початкового навчання, які б відображали не лише сформованість загальних передумов навчальної діяльності, а й способи отримання інформації, використання зору, просторову самостійність, готовність до читання і письма та користування необхідними асистивними технологіями. Перспективним є також розроблення методичних підходів до використання результатів дошкільного оцінювання під час визначення умов навчання у першому класі та апробація таких підходів у різних організаційних умовах дошкільної й початкової освіти. Окремого дослідження потребує результативність збереження й подальшого розвитку сформованих у дошкільному віці способів діяльності після зміни освітнього

середовища.

**Література**

1. Андрощук О., Гордійко О., Купріянова Т., Ляшенко-Лебединська Ю. Дослідження стану розвитку зорового сприймання дітей дошкільного віку з порушеннями зору. Acta Paedagogica Volynienses. 2026. № 4. С. 189–195. DOI: https://doi.org/10.32782/apv/2026.4.26.

2. Костенко Т., Довгопола К. Психологічна підтримка дітей з порушеннями зору раннього та дошкільного віку засобами інформаційно-комунікативних технологій. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2022. № 1(20). С. 55–74. DOI: https://doi.org/10.33189/epsn.v1i20.203.

3. Легкий О. М., Кондратенко С. В. Психолого-педагогічна підтримка дітей з порушеннями зору в сучасних умовах. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2024. Т. 6, № 1. С. 1–4. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6123.

4. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України (дата звернення: 12.09.2026).

5. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21 (дата звернення: 12.09.2026).

6. Про затвердження Державного стандарту дошкільної освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2025 № 1557 (дата звернення: 12.09.2026).

7. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 № 530 : ред. від 31.10.2025 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/530-2019-%D0%BF (дата звернення: 12.09.2026).

8. Сасіна І., Бобень І. Функціонально-перцептивний підхід до розвитку зорового сприймання молодших школярів із порушеннями зору. Acta Paedagogica Volynienses. 2026. № 4. С. 209–217. DOI: https://doi.org/10.32782/apv/2026.4.29.

9. Семенишена Т. О. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку зі зниженим зором до навчання в школі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 2011. 200 с. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/44392 (дата звернення: 12.09.2026).

10. Allman C. B., Lewis S. (eds.); Spungin S. J. (consulting ed.). ECC Essentials: Teaching the Expanded Core Curriculum to Students with Visual Impairments. New York : AFB Press, 2014. 638 p.

11. Assistance to States for the Education of Children with Disabilities; Early Intervention Program for Infants and Toddlers with Disabilities, 34 C.F.R. Parts 300, 303. URL: https://sites.ed.gov/idea/regs/ (date of access: 12.09.2026).

12. Division for Early Childhood of the Council for Exceptional Children. DEC Recommended Practices in Early Intervention / Early Childhood Special Education. 2014. URL: https://www.dec-sped.org/dec-recommended-practices (date of access: 12.09.2026).

13. Ely M. S., Ostrosky M. M. Applying the Foundational Concepts from Early Intervention to Services Provided to Young Children with Visual Impairments: A Literature Review. Journal of Visual Impairment & Blindness. 2018. Vol. 112, No. 3. P. 225–238. DOI: https://doi.org/10.1177/0145482X1811200302.

14. Individuals with Disabilities Education Act, 20 U.S.C. §§ 1400–1482. URL: https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title20/chapter33 (date of access: 12.09.2026).

15. Jackson M. L., Virgili G., Shepherd J. D., Di Nome M. A., Fletcher D. C., Kaleem M. A., Lam L. A., Lawrence L. M., Sunness J. S., Riddering A. T. Vision Rehabilitation Preferred Practice Pattern®. Ophthalmology. 2023. Vol. 130, No. 3. P. P271–P335. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ophtha.2022.10.033.

16. Kaiser J. T., Herzberg T. S. Orientation and Mobility Assessments for Children and Youths With Visual Impairments: How, Why, When, and Where? Journal of Visual Impairment & Blindness. 2022. Vol. 116, No. 5. P. 596–606. DOI: https://doi.org/10.1177/0145482X221132290.

17. Sapp W., Hatlen P. The Expanded Core Curriculum: Where We Have Been, Where We Are Going, and How We Can Get There. Journal of Visual Impairment & Blindness. 2010. Vol. 104, No. 6. P. 338–348. DOI: https://doi.org/10.1177/0145482X1010400604.

18. U.S. Department of Education, Office of Special Education Programs. 2023 Early Childhood Transition Questions and Answers. OSEP QA 24-01. November 28, 2023. URL: https://sites.ed.gov/idea/idea-files/2023-early-childhood-transition-questions-and-answers/ (date of access: 12.09.2026).

19. U.S. Department of Education. Part B SPP/APR Indicator 7: Preschool Outcomes. Last modified January 16, 2025. URL: https://sites.ed.gov/idea/part-b-spp-apr-indicator-7/ (date of access: 12.09.2026).

20. Wild T. A., Herzberg T. S., Hicks M. A. C. An Examination of Early Intervention Services for Children With Visual Impairments During the COVID-19 Pandemic. Journal of Visual Impairment & Blindness. 2022. Vol. 116, No. 6. P. 764–773. DOI: https://doi.org/10.1177/0145482X221144043.

**References**

1. Androshchuk, O., Hordiiko, O., Kupriianova, T., & Lyashenko-Lebedynska, Yu. (2026). Doslidzhennia stanu rozvytku zorovoho spryimannia ditei doshkilnoho viku z porushenniamy zoru [Study of the development of visual perception in preschool children with visual impairments]. Acta Paedagogica Volynienses, 4, 189–195. https://doi.org/10.32782/apv/2026.4.26 [in Ukrainian].

2. Kostenko, T., & Dovhopola, K. (2022). Psykholohichna pidtrymka ditei z porushenniamy zoru rannoho ta doshkilnoho viku zasobamy informatsiino-komunikatyvnykh tekhnolohii [Psychological support of children with visual impairments of early and preschool age by means of information and communication technologies]. Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy, 1(20), 55–74. https://doi.org/10.33189/epsn.v1i20.203 [in Ukrainian].

3. Lehkyi, O. M., & Kondratenko, S. V. (2024). Psykholoho-pedahohichna pidtrymka ditei z porushenniamy zoru v suchasnykh umovakh [Psychological and pedagogical support of children with visual impairments in modern conditions]. Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, 6(1), 1–4. https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6123 [in Ukrainian].

4. Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 06.06.2024 № 3788-IX [On preschool education: Law of Ukraine of June 6, 2024 No. 3788-IX]. Verkhovna Rada Ukrainy. https://zakon.rada.gov.ua/go/3788-20 [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity): nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12.01.2021 № 33 [On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education): Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of January 12, 2021 No. 33]. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21 [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.11.2025 № 1557 [On approval of the State Standard of Preschool Education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 26, 2025 No. 1557]. https://zakon.rada.gov.ua/go/1557-2025-%D0%BF [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkliuzyvnoho navchannia u zakladakh doshkilnoi osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.04.2019 № 530 [On approval of the Procedure for organizing inclusive education in preschool education institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 10, 2019 No. 530].

https://zakon.rada.gov.ua/go/530-2019-%D0%BF [in Ukrainian].

8. Sasina, I., & Boben, I. (2026). Funktsionalno-pertseptyvnyi pidkhid do rozvytku zorovoho spryimannia molodshykh shkoliariv iz porushenniamy zoru [A functional-perceptual approach to the development of visual perception in primary school children with visual impairments]. Acta Paedagogica Volynienses, 4, 209–217. https://doi.org/10.32782/apv/2026.4.29 [in Ukrainian].

9. Semenyshena, T. O. (2011). Formuvannia movlennievoi hotovnosti ditei starshoho doshkilnoho viku zi znyzhenym zorom do navchannia v shkoli [Formation of speech readiness of senior preschool children with low vision for schooling] (Candidate's dissertation, National Pedagogical Dragomanov University). http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/44392 [in Ukrainian].

10. Allman, C. B., & Lewis, S. (Eds.). (2014). ECC essentials: Teaching the expanded core curriculum to students with visual impairments (S. J. Spungin, Consulting Ed.). AFB Press.

11. Assistance to States for the Education of Children with Disabilities; Early Intervention Program for Infants and Toddlers with Disabilities, 34 C.F.R. pts. 300, 303. https://sites.ed.gov/idea/regs/

12. Division for Early Childhood of the Council for Exceptional Children. (2014). DEC recommended practices in early intervention/early childhood special education. https://www.dec-sped.org/dec-recommended-practices

13. Ely, M. S., & Ostrosky, M. M. (2018). Applying the foundational concepts from early intervention to services provided to young children with visual impairments: A literature review. Journal of Visual Impairment & Blindness, 112(3), 225–238. https://doi.org/10.1177/0145482X1811200302

14. Individuals with Disabilities Education Act, 20 U.S.C. §§ 1400–1482. https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title20/chapter33

15. Jackson, M. L., Virgili, G., Shepherd, J. D., Di Nome, M. A., Fletcher, D. C., Kaleem, M. A., Lam, L. A., Lawrence, L. M., Sunness, J. S., & Riddering, A. T. (2023). Vision Rehabilitation Preferred Practice Pattern®. Ophthalmology, 130(3), P271–P335. https://doi.org/10.1016/j.ophtha.2022.10.033

16. Kaiser, J. T., & Herzberg, T. S. (2022). Orientation and mobility assessments for children and youths with visual impairments: How, why, when, and where? Journal of Visual Impairment & Blindness, 116(5), 596–606. https://doi.org/10.1177/0145482X221132290

17. Sapp, W., & Hatlen, P. (2010). The expanded core curriculum: Where we have been, where we are going, and how we can get there. Journal of Visual Impairment & Blindness, 104(6), 338–348. https://doi.org/10.1177/0145482X1010400604

18. U.S. Department of Education, Office of Special Education Programs. (2023, November 28). 2023 early childhood transition questions and answers (OSEP QA 24-01). https://sites.ed.gov/idea/idea-files/2023-early-childhood-transition-questions-and-answers/

19. U.S. Department of Education. (2025, January 16). Part B SPP/APR Indicator 7: Preschool outcomes. https://sites.ed.gov/idea/part-b-spp-apr-indicator-7/

20. Wild, T. A., Herzberg, T. S., & Hicks, M. A. C. (2022). An examination of early intervention services for children with visual impairments during the COVID-19 pandemic. Journal of Visual Impairment & Blindness, 116(6), 764–773. https://doi.org/10.1177/0145482X221144043

Дата першого надходження статті до видання: 16.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0